

Universitetets fönster

– utvärdering av Grundtviginstitutet vid
Göteborgs universitet

Bosse Bergstedt

INNEHÅLL

Förord

1. INLEDNING OCH BAKGRUND

- Utvärderingsuppdraget, 4
- Utvärderingens arbetsmetoder, 4
- Process- och resultatutvärdering, 5
- Utvärderingsrapportens utformning, 6

2. GRUNDTVIG OCH "GÖTEBORGSTANKEN"

- Nordens vetenskapliga förening, 7
- Levande växelverkan, 8
- Göteborgs högskola, 10
- Nordens folkliga akademi, 11

3. GRUNDTVIGINSTITUTET

- Idé och upptakt, 13
- Personal och organisation, 13
- Vision, 15
- Vad vill Grundtviginstitutet?, 17
- Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården, 18
- Öppet universitet i Frölunda, 20
- Föreläsningar och seminarier, 21
- Nätverk och kontakter, 23

4. FÖRSLAG OCH FRAMTID

- Utgångspunkter för förslag till förändringar, 26
- Organisatorisk placering, 27
- Formaliserad styrgrupp, 29
- Institutets personal, 30
- Treårig handlingsplan, 31
- Verksamhetens profilering, 31
- Ideologiskt revisionsinstitut, 32
- Lokala aktiviteter, 32
- Forskningsprojekt, 33

Sammanfattning, 34

- Personer som intervjuats i anslutning till utvärderingen, 38
- Dokument som använts i anslutning till utvärderingen, 39
- Litteraturförteckning, 40
- Bilagor, 41

Förord

För mer än tjugo år sedan mötte jag för första gången Göteborgs universitet. Jag vandrade runt mellan olika institutioner och frågade om jag kunde tillgodoräkna mig mina folkhögskolestudier, det kunde jag på den sociologiska institutionen.

Att möta universitetet blev för mig ett omvälvande möte. Det var tydligt att detta var en annan kunskapskultur än den jag mött inom folkrörelse och folkhögskola. Något som resulterade i ett engagemang för att förändra undervisning och pedagogiska former.¹

Senare kom jag att intressera mig för folkhögskolans ”fader” N F S Grundtvig. Här hittade jag tankegångar om hur man skulle kunna skapa en växelverkan mellan universitet och folkhögskola. För att lyckas med detta behövdes det inte bara startas folkhögskolor utan även ett nordiskt universitet, som Grundtvig ville placera i Göteborg.

Att denna ”Göteborgstanke” numera finns inskriven i visionen för Göteborgs universitet och att det startats ett Grundtviginstitutet, tyder på att flera sökt en liknande kunskapsväg som jag själv. Det har varit både lärorikt och stimulerande att få återvända till Göteborgs universitet och utvärdera Grundtviginstitutet.

Stort tack till Ingrid och Eina och alla andra som så engagerat har medverkat vid intervjuer och samtal.

Lund i augusti 2002

Bosse Bergstedt

¹ Erfarenheter som finns beskrivna i boken *Människor i rörelse*.

1. INLEDNING OCH BAKGRUND

Utvärderingsuppdraget

Utvärderingen av Grundtviginstitutet skall utreda och analysera Grundtviginstitutets organisationsform och verksamhetsprofil. Syftet är att tydliggöra behov och riktlinjer inför det framtida arbetet.

I direktiven för uppdraget, daterat 2001-11-10, beskrivs bakgrunden till utvärderingen på följande sätt:

- Grundtviginstitutets administrativa tillhörighet inom organisationen Göteborgs universitet har förändrats.
- De övergripande målen för universitet och högskolor i Sverige har utvecklats sedan 1997, vilket indirekt haft effekt på Grundtviginstitutets mål och verksamhet. Till exempel har arbetet för social och kulturell mångfald på flera plan breddats och intensifierats.

Utredningens uppgift är att analysera Grundtviginstitutets nuvarande inriktning i relation till:

- universitetets övergripande vision och verksamhetsplan,
- relevanta behov internt samt utanför universitetet; lokalt, regionalt, nationellt och internationellt,
- nya propositioner och riktlinjer hos regering, riksdag och högskoleverk.

Med utgångspunkt i en sådan analys skall utredningen utmynna i konkreta förslag på former för samverkan samt hur verksamheten utformas och dimensioneras för framtiden.

Utvärderingens arbetsmetoder

I arbetet med utvärderingen har använts två huvudkällor för insamling av information; *intervjuer* med centrala aktörer och skriftliga *dokument*.

Intervjuerna har genomförts vid skilda tidpunkter under utvärderingen men med särskild tyngdpunkt på våren 2002. Ett brett urval av intervjupersoner har medverkat i syfte att få med olika infallsvinklar. Bland intervjupersonerna finns bl a:

- personer som var med i idé- och uppbyggnadsfasen
- tidigare föreståndare för Grundtviginstitutet
- beslutsfattare och chefer inom Göteborgs universitet
- samarbetsparter i pågående verksamhet
- externa aktörer som ingår i Grundtviginstitutets nätverk
- anställda inom Grundtviginstitutet

En förteckning över samtliga intervjuer finns i slutet av rapporten.

De individuella intervjuer som gjorts har varat i ca en timme. Intervjuerna har förberetts med hjälp av en intervjuguide. Syftet har varit att skapa en öppen dialog som strävat efter att problematisera och granska Grundtviginstitutets verksamhet och organisation. En metod som tidigare visat sig vara framgångsrik vid utvärderingar av liknande institut.²

Under samtalets gång har det förts anteckningar som senare utskrivits. Vid gruppsamtal har det på liknande sätt förts kontinuerliga anteckningar. I rapporten redovisas intervjuerna löpande i texten, utan direkta citat, men med tydliga hänvisningar till vem som sagt vad.

Process- och resultatutvärdering

I utvärderingsarbete är det vanligt att skilja mellan effekt- eller resultatutvärdering och processutvärdering. Den första metoden handlar om att värdera en institutions eller ett projekts uppnådda resultat. I den andra metoden gäller det att följa den organisation eller projekt som står i fokus för utvärderingen. Det kan ske från starten av verksamheten men görs ofta från en senare tidpunkt. Fördelen med processutvärderingen är att den bidrar med värderingar som kan förändras och korrigeras under arbetets gång. Utvärderaren får här en mera konsulent- och handledarroll.

I utvärderingen av Grundtviginstitutet finns det inslag av båda dessa metoder. I direktivet för utvärderingen sägs det att syftet är ”att analysera Grundtviginstitutets nuvarande inriktning i relation till universitetets övergripande vision och verksamhetsplan, relevanta behov internt samt utanför universitetet; lokalt och i relation till nya propositioner och riktlinjer hos regering, riksdag och högskoleverk”. Här finns inslag av resultatutvärdering, vilket också skall ses som ett sätt att kvalitetssäkra verksamheten.

Därutöver finns det i direktiven en önskan om att komma med ”konkreta förslag på former för samverkan samt hur verksamheten utformas och dimensioneras för framtiden”. En sådan formulering pekar på en önskan om att utvärderingen skall ha processinriktade inslag och vara ett bidrag till en eventuell omorganiseringsprocess.

Betydelsen av att arbeta processinriktat har aktualiserats av att Grundtviginstitutet under utredningens gång har bytt organisatorisk tillhörighet.

² Bergstedt, Bosse, Grepperud, Gunnar, Støkken, Anne Marie, *Mellom flere stoler. En evaluering av Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt*.

Utvärderingsrapportens utformning

Efter detta inledande kapitel om bakgrund och förutsättningar för utvärderingen, följer ett kapitel om N F S Grundtvigs tankar om ett nordiskt universitet. Om hur dessa fanns med i S A Hedlunds och Viktor Rydbergs planer för Göteborgs högskola och hur de senare kom att bli en byggsten vid etablerandet av Nordens folkliga akademi.

I det tredje kapitlet beskrivs upptakten och etableringen av Grundtviginstitutet. Här beskrivs Göteborgs universitets vision och dess koppling till Grundtviginstitutets mål och syften. Avslutningsvis görs en redogörelse för institutets verksamhet.

I det fjärde kapitlet presenteras förslag till förändringar för den framtida organisationen och verksamheten. En genomgång görs av de utgångspunkter som bildat underlag för förslag till organisatorisk placering, formell styrgrupp, personal och verksamhet.

Rapporten avslutas med en sammanfattning.

2. GRUNDTVIG OCH "GÖTEBORGSTANKEN"

Nordens vetenskapliga förening

Grundtviginstitutet har hämtat inspiration till såväl namn som verksamhetsidé från en av nordens största kulturpersonligheter, N F S Grundtvig (1783-1872). Grundtvigs säregna och nyskapande tankar har varit med om att forma mycket av 1900-talets danska identitet men han är också känd långt utanför sitt lands gränser. I Sverige är Grundtvig kanske mest känd som psalmdiktare och som folkhögskolans idéskapare.

Det som idag har en direkt koppling till Grundtviginstitutet tog sin början i de tankar som Grundtvig formulerade i början på 1830-talet och som handlade om ett nordiskt universitet. Det fanns en vilja hos Grundtvig att skapa en växelverkan mellan folkhögskolorna i de nordiska länderna och ett nordiskt universitet. Folkhögskolorna skulle ta sig an det folkliga medan universitetet skulle sätta fokus på det universella.

När Grundtvig tänkte sig ett universitet var det i ordets ursprungliga betydelse, en plats där det skulle utföras en allomfattande granskning av hela människolivets utveckling i hela dess gåtfulla djup och härliga mångfald. För Grundtvig var det tydligt att det var det allmänna och universella som skulle vara utgångspunkt, inte det specialiserade eller yrkesinriktade.

Det är framförallt i texten *Om Nordens videnskabelige Forening* från 1839 som Grundtvig beskriver sina planer. Han hade länge sett att Danmark, Sverige och Norge hade mycket gemensamt. Men det var först sedan Norge blivit självständigt och tagit platsen mellan Danmark och Sverige som man hade börjat förstå det gemensamma nordiska ursprunget och den egna historiska utvecklingen. Därför var det först vid denna tidpunkt som man på allvar kunde starta arbetet med en nordisk förening.

Grundtvig var emot bildandet av ett politiskt enat Norden. Inte heller tänkte han sig att det skulle skapas något gemensamt skriftspråk. Varje land skulle behålla sitt språk och Grundtvig tänker sig också, att Norge skulle komma att skapa sitt eget skriftspråk. Det fanns hos Grundtvig en tydligt strävan efter att medverka till att bygga upp de framväxande nationerna. Hans utgångspunkt byggde på att de nordiska folken tyckte om sina egna modersmål och därför också kom att tycka om de språk som de var närmast i släkt med.³

³ N F S Grundtvig, *Om Nordens videnskabelige Forening*, s 127.

I dagens samhälle upplevs Grundtvigs tankar om det nationella som föråldrade och tidsbundna, däremot är hans universitetstankar fortfarande aktuella.⁴ Det Grundtvig tänkte sig var ingen kyrklig eller borgerlig nordisk förening, utan en vetenskaplig. Han ville starta ett stort nordiskt universitet i Göteborg. Ett universitet som skulle ersätta de fyra latinska universiteten i Köpenhamn, Uppsala, Lund och Christiania. En förutsättning för ett sådant nordiskt universitet var att det i varje nordiskt land upprättades folkhögskolor och att det i varje land fanns seminarier för utbildning av ämbetsmän. När detta var klart hade man skapat två delar av Grundtvigs treklang, de folkliga och de borgerliga skolorna, kvar var den vetenskapliga.⁵

Grundtvig var kritisk mot de universitet som fanns vid denna tid. Det var inte frågan om någon "Drenge-videnskabelighed" som utgick från läsning, lärdom och boklig konst. Nej, det handlade om att ha levt ett tag och försökt förstå livet hos sig själv och hos andra innan man förstod de böcker som skrev om livet. Därför kom också det levande och talade ordet att bli så centralt hos Grundtvig. Det var i första hand genom samtal och dialog som man skulle nå fram till större insikter och djupare kunskaper.

Levande växelverkan

Det centrala begreppet för Grundtvig var *levande växelverkan*. För att det skulle kunna skapas utveckling och nya insikter krävdes det att motpoler och skilda utgångspunkter ställdes mot varandra. I sina analyser av vetenskapshistorien kritiserar Grundtvig både romantiken och upplysningstiden.⁶ Genom att undgå att sätta det ena före det andra, visar han på det mellanrum som finns i växelverkan mellan motsägelser. Det är detta "mellanrum", som enligt honom, utgör själva grunden för varje form av kunskapsbildning.

Grundtvigs idé var att man i Norden borde kunna etablera ett universitet där minst 300 forskare kunde leva för vetenskapen och utöva den genom en form för *levande växelverkan* som inte i första hand gick ut på att skriva böcker utan präglades av muntliga samtal. Vid ett sådant fritt universitet skulle kollegierna vara delade mellan de historiska och de fysiska vetenskaperna. Men motsättningen mellan dem skulle kunna upphävas av sig själv, om det på universitetet fanns tillräckligt mycket livsupplysning och en universell historia som omfattade hela den mänskliga verksamheten, dvs alla vetenskapliga strävanden som människosläktet hade gjort.⁷

⁴ Olika försök att lyfta fram Grundtvigs universella tankar finns redovisade i antologin *EN ORM – EN GUD*, red. Ove Korsgaard.

⁵ N F S Grundtvig, *Om Nordens videnskabelige Forening*, s 134.

⁶ I Sverige har flera forskare avfärdat Grundtvig med att vara en romantiker, se bl a Bernt Gustavssons *Folkbildningens idéhistoria*.

⁷ N F S Grundtvig, *Om Nordens videnskabelige Forening*, s 149.

Universitetet skulle vara en plats dit unga människor sökte sig för att få del av den kunskap som de äldre skapade. ”En mötesplats och ingen examensmaskin” som Grundtvig uttryckte det. En fri vetenskaplig institution där de äldre måste försöka dra till sig de ungas intresse genom att göra något intressant och lockande. Om man lyckas med detta så kommer inte enbart de unga att låta sig intresseras, utan också många andra som ville använda sin fritid till något stimulerande.

Det som gjorde att de unga upplevde universitetet som tråkigt var kravet på examen. För Grundtvig ledde detta bara till minnesmaskiner, vilket alltid var motbjudande. Det nordiska universitetet skulle vara fritt och öppet, utan examen eller yrkesutbildningar. Föreläsningar och disputationer skall avlösas av välordnade vetenskapliga samtal. Denna levande form av växelverkan leder, enligt Grundtvig, till att det skrivs betydligt bättre böcker än de som tidigare funnits.

I övrigt ville han inte göra några mera detaljerade anvisningar om hur ett sådant universitet skulle kunna se ut, det måste forma sig själv efter tidens behov och livets förlopp. Däremot pekar han på hur viktigt det är att det folkliga och det vetenskapliga växelverkar med varandra, det kan lyckas om det skapas möten mellan folkhögskolorna och universitetet. Det är inte frågan om att ersätta det ena med det andra, utan att skapa mötesplatser för två skilda vägar till kunskap.

Varför var denna växelverkan så viktig för Grundtvig? Jo, för att bevara livets och kunskapens öppenhet. Grundtvig var klar över att något slutgiltigt svar inte gick att få på livets alla frågor. För att inte någon eller några skulle göra sanningen till sin och göra sig själva till gudar, så gällde det att bevara livets och verklighetens gåtfullhet. På liknande sätt som ingen skulle få lov att äga talarstolen i den politiska demokratin skulle någon ha den totalitära makten över kunskapen. En *levande växelverkan* mellan universitet och folkbildning skulle medverka till att det verkligen blev en fri akademi och ett demokratiskt samhälle.

Grundtvigs tankar om ett nordiskt universitet blev aldrig förverkligade på samma sätt som hans idéer om folkhögskolor. Däremot försvann inte själva idén, den återkommer flera gånger under historiens gång. Redan i början 1860-talet diskuterades det att Göteborgs Högskola skulle bli en högskola i Grundtvigs anda. Där skulle man arbeta med livets stora frågor och inte kräva examen av de studerande.

Göteborgs högskola

Den kulturpersonlighet i Göteborg som främst kom att inspireras av Grundtvigs tankar var S A Hedlund. Han var chefredaktör på *Handelstidningen* och en ivrig förespråkare för att göra Göteborg till ett nordiskt kulturcentrum. Han kämpade både som tidningsman och kommunpolitiker för att upprätta västsvenska museer, bibliotek, skolor och högre läroanstalter. Andra som fanns med i kretsen kring S A Hedlund var bl a Viktor Rydberg.⁸

I kretsen kring Hedlund diskuterades det att lägga fram planer för upprättandet av en högskola i Göteborg, en "fri akademi", där de liberala idealen skulle förverkligas. Programmet för denna nya högskola presenterades av S A Hedlund i *Handelstidningen* år 1864. Denna högskola skulle inte, som universiteten i Uppsala och Lund, bli en "examensmaskin" för blivande ämbetsmän.

Det var tydligt att man var kritisk till latinskolans bildningsideal. På den nya högskolan skulle det varken finnas betyg eller examina. Verksamheten skulle präglas av vetenskapliga föreläsningar för en mindre krets forskare men också av populära föreläsningar för en större allmänhet. De som skulle engageras som föreläsare borde i första hand vara stora humanistiska kulturpersonligheter som kunde överskrida de traditionella ämnesgränserna och betrakta enskilda fenomen i ett större samhälleligt perspektiv.

Undervisningens syfte var att bidra till den allmänna samhällsutvecklingen, inte i första hand i snäv materiell mening utan genom insikter i de större, övergripande sammanhangen. Allmänbildning skulle anses vara viktigare än yrkesutbildning. Det viktiga var att skapa engagerade personligheter som kunde överbrygga klyftan mellan förnuft och känsla, ande och materia, akademisk teori och utåtriktad praktisk verksamhet.⁹

Det blev aldrig något av Hedlunds planer, redan i starten motarbetades de av skeptiska företagare och kommunpolitiker, de ville ha en högskola som såg ut på ungefär samma sätt som landets övriga universitet. Det skulle vara en högskola med yrkesorienterad utbildning i bestämda discipliner, reglerade examina, avgångsbetyg etc. Det blev en traditionell högskola som etablerades i Göteborg men traditionen med populärvetenskapliga föreläsningar för allmänheten har funnits med under många år.¹⁰

⁸ Lars Lönnroth, *FAUST i Göteborg*, s 7-8.

⁹ Lars Lönnroth, *FAUST i Göteborg*, s 8-9.

¹⁰ Lars Lönnroth, *FAUST i Göteborg*, s 13-14.

Nordens folkliga akademi

Ett annat initiativ till att förverkliga Grundtvigs ”Göteborgstanke” togs 1938 av den dåvarande danske undervisningsministern Jørgen Jørgensen. Andra världskriget gjorde emellertid att planerna fick skjutas på framtiden. Kort efter krigets slut togs det istället initiativ till att starta en nordisk folkhögskola. Skolans plats blev Kungälv och den första kursen startade hösten 1947.

Debatten om en nordisk akademi tog ny fart kring 1951, men skillnaderna var för stora mellan Sverige och Danmark. Svenskarna förespråkade en organisatorisk och objektiv kunskapssyn, där det i första hand var institutionernas behov som skulle tillgodoses medan danskarna företrädde en personlig och subjektiv syn på kunskap, där den enskilda människans personliga utveckling stod i centrum. En debatt som fortsatt in i våra dagar och som ger anledning till att skapa nya mötesplatser mellan svensk- och dansk kunskapssyn.¹¹

Arbetet med att etablera en nordisk akademi tog ny fart och på ett ministermöte i Oslo 1959 föreslog Jørgen Jørgensen att akademien skulle upprättas i anslutning till den Nordiska folkhögskolan i Kungälv. Det slutliga beslutet kom på ett ministermöte i juni 1961.¹²

Hösten 1963 var allt klart för att sätta igång men det skulle gå ytterligare fem år innan Nordens folkliga akademi startade sin verksamhet. Efter många års diskussioner invigdes Nordens folkliga akademi 1968 av den dåvarande svenske undervisningsministern Olof Palme. Det blev aldrig något universitet men däremot en fortbildningsinstitution och en ideologisk samlingsplats för nordens folkhögskollärare, studiecirkelledare och andra vuxenutbildare.

Idag har det gått mer än trettio år sedan Nordens folkliga akademi startade sin verksamhet och mycket har förändrats från de ursprungliga planerna. Man startade som en fristående institution med relativt liten styrning av verksamheten från externa aktörer. De anställda lektörerna, en från varje nordiskt land skapade till en början kurser och projekt utifrån sina egna intresseområden och kunskapsinriktningar. Idag är verksamheten betydligt mera styrd av Nordiska Ministerrådet och nationella institutioner. Det är svårt att se någon skillnad mot vad som erbjuds från andra fortbildningsinstitutioner inom vuxenutbildning.

¹¹ En mera utförlig genomgång av denna debatt görs av Olav Klonteig i boken *Et brennpunkt for nordisk folkeopplysning*, s 8 18 ff.

¹² Olav Klonteig, *Et brennpunkt for nordisk folkeopplysning*, s 27.

Detta är en utveckling som har lett till att Grundtvigs ”Göteborgstanke” blivit alltmer avlägsen och otydlig på Nordens folkliga akademi.¹³

Det innebär inte att Grundtvigs universitetstankar inte fortfarande är aktuella. Runt omkring i världen finns flera exempel på hur man försökt omsätta dessa tankar i konkret verksamhet. Det kanske bästa exemplet finns i Japan, där *Tokai universitet* utvecklats i nära förbindelse med Grundtvigs universitetstankar.¹⁴

Ett annat internationellt exempel är de kontakter som Grundtviginstitutet byggt upp i Indien. I januari 2003 arrangerar *Jadavpur University* för andra gången en konferens med titeln *Grundtvig International Conference on Education and Development*.

Även på svenska universitet har Grundtvig på nytt blivit aktuell. För två år sedan startades *Centrum för Danmarksstudier* på Lunds universitet. Det första temat som togs upp var *Grundtvig – nyckeln till det danska?* Inom kort utger centret en antologi med nyskrivna Grundtvigtexter av såväl svenska som danska forskare.

¹³ I samband med att Nordens folkliga akademi firade 30-årsjubileum utgavs det en skrift med titeln *Tradition og vision i nordisk folkeoplysning*. I denna har jag skrivit en artikel ”En akademi för livet” som belyser NFA:s utveckling.

¹⁴ Lilan Zøllner, *Grundtvigs skoletanker i Japan, Filippinerne og Israel*, s 30-57.

3. GRUNDTVIGINSTITUTET

Idé och upptakt

Grundtviginstitutets historia började med ett möte eller kanske snarare en konfrontation mellan folkhögskola och universitet. Året var 1995 och Birgitta Nesterud, rektor på Göteborgs folkhögskola, beskriver hur hon och några andra rektorer reagerade när Göteborgs universitet bestämde att man skulle ta bort den sk kvotgruppen för folkhögskoleelever som sökte till universitetet. En uppvaktning gjordes hos den dåvarande rektorn för Göteborgs universitet, Jan Ling. Med på detta möte var även dåvarande universitetsråd för utbildning Birgitta Skarin Frykman, hon skulle senare komma att få en central roll i etablerandet av Grundtviginstitutet.

Mötet innebar att beslutet om kvotgruppen revs upp och istället kom man överens om att anordna fortsatta möten mellan folkhögskolorna och universitetet. Dessa möten arrangerades så att man varannan gång träffades på en folkhögskola respektive på universitetet. Under ett av dessa möten framfördes tanken om Grundtvig och den sk "Göteborgstanken" och en diskussion uppkom kring vad som skulle kunna göras utifrån denna.

En informell styrgrupp bildades 1996, bestående av bl a Birgitta Skarin Frykman, Carina Abréu, Nordens folkliga akademi, Birgitta Nesterud, Göteborgs folkhögskola, Björn-Erik Brobäck, Regional fortbildning – Väst, Göteborgs folkhögskola, Per Nordqvist, Ljungskile folkhögskola, Jan Wennergren, Wendelsbergs folkhögskola samt Lars Lilliestam, Institutionen för Musikvetenskap, Lars Stackell, Konstvetenskapliga institutionen, Marianne Dahlqvist, Planeringsavdelningen, Lars Branegård, Institutionen för Religionsvetenskap, GU. Planeringsgruppen var dock "organisk" i den bemärkelse att några föll bort och andra kom till.

Birgitta Skarin Frykman, som beskrivs som "mamman" till Grundtviginstitutet, berättar själv om hur man redan från början var inriktade på att återuppliva "Grundtvigstanken". Inom gruppen diskuterades till en början olika namnförslag men tydligt är att man relativt snabbt kom fram till att det nybildade institutet skulle heta något med Grundtvig.

Personal och organisation

När Grundtviginstitutet startade 1997 var det som en mycket liten enhet. Institutet bestod då av föreståndaren Carina Kullgren, fil. mag och doktorand i etnologi. Hennes anställning var från början en projektanställning på halvtid.

Ganska snart flyttade institutet och föreståndaren in i universitets huvudbyggnad i Vasaparken. Detta var en symbolisk markering – Grundtviginstitutet skulle ses som en del av universitetets centrala verksamheter.

Institutet har sedan starten varit placerad inom Rektorsämbetet (RÄ) , vilket består av rektor, prorektorerna och den gemensamma universitetsförvaltningen. Inom den gemensamma universitetsförvaltningen finns ett antal avdelningar som ansvarar för ekonomi och planering, lokalförsörjning, omvärldskontakter, internationaliseringsfrågor mm.

Inom den gemensamma universitetsförvaltningen var Grundtviginstitutet till en början direkt underställd rektor och fick pengar från sk strategiska medel. När dessa medel tog slut lyftes Grundtviginstitutet över till Avdelningen för information och omvärldskontakter. Inom avdelningen fanns bl a följande funktioner: information/marknadsföring, universitets-TV, omvärldskontakter, uppdragsverksamhet, affärsjuridik, affärsutveckling, internationella kontakter.

Birgitta Skarin Frykman har i sin roll som prorektor fått Grundtviginstitutet som ett av sina ansvarsområden. Hennes tanke har hela tiden varit att Grundtviginstitutet skall ha en central organisatorisk placering.

Efter en tid efterträddes Carina Kullgren av Maj-Lis Follér, fil.dr och tidigare lektor i humanekologi vid Göteborgs universitet. Follér beskriver den organisatoriska situationen som ”lite luftig”. Det är tydligt att arbetet under de första åren främst präglades av informella kontakter och personliga initiativ. Institutet levde på nybörjaranda och saknade en tydlig formell organisering. Efter den inledande informella styrgruppen tillsattes en ny informell styrgrupp, också kallad arbetsutskott, bestående av föreståndaren samt representanter för folkhögskola och Nordens folkliga akademi.

Maj-Lis Follér beskriver arbetsutskottets arbete som produktivt, här föddes många tankar, samtidigt som deltagarna i arbetsutskottet hade mycket att göra och vid flera tillfällen fick möten ställas in. Det etablerades kontakter både nordiskt och nationellt. Lokalt inleds 1998 ett samarbete med Biskopsgårdens folkhögskola och Eina Hagberg, fil.kand anställs i slutet samma år som projektansvarig.

I början av år 2000 meddelar Maj-Lis Follér att hon slutar som föreståndare. Hon efterträds i augusti 2000 av Ingrid Lomfors, fil.dr i historia vid Göteborgs universitet och med erfarenheter från folkhögskoleområdet. Ingrid har utvecklat Grundtviginstitutets verksamheten på en rad områden och byggt upp nya kontakter.

När verksamheten pågått i fyra år upplevdes ett allt större behov av att se över verksamhet och organisation. I november 2001 tillsätts, på initiativ av Siv Bondenäs Brink, chef för Avdelningen för information och omvärldskontakter, en utredning för att utvärdera Grundtviginstitutet.

Inför budgetens fastställande 2001, fattade universitetets ledning beslut om att lägga ned eller minska vissa av universitetets externa verksamheter, bl a Universitetshörnan. Även Grundtviginstitutet drabbades av nedskärningar. Budgeten minskades från 1.3 milj kr till 800 000 kr, vilket bl a innebar ett avbrott för verksamheten i Biskopsgården.

Efter en tids interna diskussioner beslutade universitetsledningen i januari 2002 att Grundtviginstitutet skall flyttas från Avdelningen för information och omvärldskontakter till Avdelningen för personal och organisationsutveckling.

Avdelningen för personal och organisationsutveckling ansvarar för planering, samordning och utveckling av universitetets gemensamma personal- och lönepolitik. Har finns anställda forskare som bl. a. arbetar med jämställdhet, jämlikhet och mångfald etc. Christina Nordberg är personal och organisationsutvecklingsdirektör för avdelningen och ser det som en styrka att Grundtviginstitutet nu finns på avdelningen. Institutet ligger nära både jämställdhet, jämlikhet och mångfald, vilket kan ge stimulans i flera riktningar. Nordberg pekar på att detta kan bidra till organisationsutvecklingen inom universitetet.

Grundtviginstitutet har de senaste åren drabbats av såväl organisatoriska som ekonomiska förändringar. Idag har institutet två anställda, Ingrid Lomfors (100%) och Eina Hagberg (50%). Att föreståndaren arbetar på heltid gör att institutet får en större kontinuitet. Det behövs dock ytterligare personal för att kunna skapa en grund för institutets framtid.

Budgeten för innevarande budgetår är på 800 000 kr. Minskade ekonomiska medel har periodvis påverkat verksamheten och anslaget måste ökas om institutet skall kunna bevara och utveckla sin verksamhet.

Vision

I mitten på 90-talet startar arbetet med att tydliggöra en vision för Göteborgs universitet. Visionen antogs av universitetsstyrelsen 1997. Resultat finns presenterat i skriften *Vision*, som på ett tydligt och konkret sätt beskriver universitets målsättning. Det görs med tre rubriker: Människors universitet, Lärandets universitet och Ett öppet universitet.

Det grundtvigska arvet har fått en central position i visionen och i det inledande avsnittet om Människors universitet står det följande:

”Målet är att vidareutveckla ett fritt och demokratiskt universitet med utgångspunkt i det grundtvigska arvet, en fri akademi där det är högt till tak, och där ingen är förmer än andra och där enbart respekten för andra och intellektuell hederlighet utgör gränsen för vad som får sägas.”

Utifrån arvet från Grundtvig skall Göteborgs universitet sträva efter att vidareutveckla ett fritt och demokratiskt universitet, en fri akademi. I visionen pekas det vidare på att det är viktigt att betona människors lika värde och att ge möjlighet att utvecklas som människa.

Rektor Bo Samuelsson säger att Grundtviginstitutet är en ikon eller logo för Göteborgs universitet. Med sin verksamhet förkroppsligar institutet en del av det som uttrycks i visionen och kan på så sätt medverka till att synliggöra universitetets profil.

Ett led i konkretiseringen av visionen har varit att utarbeta ett på visionen byggt handlingsprogram och en verksamhetsplan för Göteborgs universitet. I februari 2000 antog styrelsen den verksamhetsplan som gäller för 2000-2002. Även här ges Grundtviginstitutet en central roll.

I avsnittet om Universitetets profil talas det mycket om att det omgivande närsamhället har rätt att ställa krav på att universitetet skall bidra till centrala utvecklingsprojekt. Det talas också om att det finns ett speciellt ansvar vad gäller kunskapsbildning om västsvenska regionen. I dessa sammanhang nämns mest samarbetet mellan högskolor men kopplingen till folkbildning borde här vara en given samarbetspartner.¹⁵

När det gäller universitetets tredje uppgift finns Grundtviginstitutet nämnt på ett mera tydligt sätt:

”I arbetet med att utveckla offensiva strategier för information om universitetets verksamhet – utbildning såväl som forskning – är det angeläget att finna nya former och att nå ut till nya grupper inte minst för att motverka social och etnisk snedrekrytering. Ett viktigt led i denna strävan är Grundtviginstitutet, med bland annat samarbete med folkhögskolorna i regionen, samt projektet med ”studentambassadörer”. Universitetet skall upprätthålla sin av tradition starka folkbildningsambition och fortsatt vara en stor aktör inom kultursektorn.”¹⁶

¹⁵ Verksamhetsplan, Göteborgs universitet, 2000-2002, s 12-13.

¹⁶ Verksamhetsplan, Göteborgs universitet, 2000-2002, s 28.

Vad vill Grundtviginstitutet?

I Grundtviginstitutets senaste broschyr, som tillkommit under ledning av Ingrid Lomfors, beskrivs den egna målsättningen på följande sätt:

”Grundtviginstitutet skall fungera som ett gränsöverskridande nätverk för och mellan olika institutioner som sysslar med kunskaps- och folkbildning. I Grundtvigs nätverk ingår bl.a. universitet, Nordens folkliga akademi, folkhögskolor, studieförbund, bibliotek, arkiv och museer. Målsättningen med denna samverkan är att främja diskussion och samarbete i frågor som rör kunskapsbildning och demokrati.

Genom att verka som en öppen dynamisk mötesplats för dialog, kritik och kunskapsförmedling vill Grundtviginstitutet medverka till att bryta ner verkliga och symboliska gränser mellan olika discipliner, fakulteter, utbildningsinstitutioner och andra samhällseliga organisationer.

Grundtviginstitutet vill bidra till en fördjupning och spridning av vårt vetande om människors liv och villkor i en västsvensk och nordeuropeisk region, relaterad till globala förhållanden med utgångspunkt i dagens mångkulturella samhälle och med ett historiskt jämförande perspektiv.”

Birgitta Skarin Frykman pekar på att ett viktigt område för Grundtviginstitutet är att arbeta med regionala och lokala identiteter. Det kan syfta till en ”känna-dig-själv-kunskap” som får betydelse både i det egna sammanhanget och i relation till de ”andra” som finns både på nära håll och längre bort. Kunskaper om kulturella variationer och deras bakgrund medverkar till att neutralisera farligt förenklade stereotyper och fördomar.

Det är tydligt att Grundtviginstitutet tolkar sitt uppdrag som en aktör vars uppgift det är att skapa nätverk och mötesplatser. Genom dessa vill man medverka till att bryta ned verkliga och symboliska gränser, såväl inom universitetet som i relation till det omgivande samhället. Det handlar om att skapa dialog, kritik och kunskapsförmedling. Mötet och samtalet medverkar till att skapa nya perspektiv på vad kunskap är och på vad som skall till för att inte kunskapen skall bli inlåst bakom stängda dörrar och fönster. På så sätt kan Grundtviginstitutet bli en röst i det offentliga samtalet och en aktör i samhällsutvecklingen.

Ingrid Lomfors uttrycker det på följande sätt i artikeln *Grundtviginstitutet i Göteborg "Till nytta för livet"*.

” Att alltid ha i minnet på vilka grunder kunskap bildas och hur den kan brukas, eller missbrukas, kan vara ett sätt att behålla det kritiska perspektivet och den

demokratiska kunskapssynen, och samtidigt hålla isär dåtid och nutid, liksom Grundtvig och Grundtviginstitutet.”

När jag bedömer Grundtviginstitutets egna mål, är det tydligt att dessa är väl förankrade i universitetets egen *Vision*. Däremot tror jag inte att man skall skilja på Grundtvig och Grundtviginstitutet, om man inte i samma mening påtalar att det här finns en mycket fruktbar form för växelverkan. Den kunskapssyn som man hittar hos Grundtvig måste naturligtvis transformeras till våra dagars samhälle, men som inspirationskälla bör Grundtvigs texter vara en given utgångspunkt för Grundtviginstitutet.

Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården

Dagens verksamhet vid Grundtviginstitutet kan delas in i två huvudområden, lokala aktiviteter och nätverk. De lokala aktiviteterna bedrivs framför allt i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda.

Grundtviginstitutet har samarbetat med Göteborgs folkhögskola i Biskopsgårdens sedan 1998. Ett av syftena med denna verksamhet är att verka som Göteborgs universitets kanal i Biskopsgården. Ett annat är att vara en dynamisk mötesplats för forskare, folkbildare, studerande och de som bor i Biskopsgården. Det gör man genom att anordna fortlöpande föreläsningar, studievägledning och samverkansprojekt. Ansvarig för Grundtviginstitutets verksamhet i Biskopsgården är Eina Hagberg. Hon har varit verksam i Biskopsgården sedan verksamheten startade.

Madeleine Larsson, samordnare och ansvarig för Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården, pekar på den stora betydelse som Eina Hagberg har haft för kontakterna mellan folkhögskolan och universitetet. På folkhögskolans kurser går många invandrare, främst från Turkiet, berättar Madeleine Larsson. För att de skall våga drömma om fortsatta studier på universitet behövs det byggas upp ett förtroende. De måste lita på någon och känna sig välkomna, flertalet av de studerande har ingen tidigare studievana.

Madeleine Larsson pekar på att det är viktigt att det finns en kontinuerligt återkommande person som bygger broar mellan universitet och Biskopsgården. I nio fall av tio har människor som bor i Biskopsgården ingen kontakt med universitetet, därför behövs det skapas kontinuerliga möten som möjliggör att högskolestudier blir en valmöjlighet. Mötesarenan är Göteborgs folkhögskola.

I början handlade Eina Hagbergs uppdrag om att arbeta med universitetets ”tredje uppgift”, idag menar Madeleine Larsson att uppdraget är bredare, det handlar både om att förmedla erfarenheter och att rekrytera. Arbetet har mera

blivit inriktat på samarbete, där man lär av varandras kunskaper. Om man skall få vuxna att studera måste de välja det själva. Senaste året sökte 6 av 10 från folkhögskolans årskurs 3 till universitetet och de går fortsatt kvar efter en termin.

Tillsammans med deltagare från folkhögskolans årskurs 3 arrangeras varje termin ett flertal föreläsningar. Deltagarna kommer med förslag på relevanta ämnen, medverkar aktivt på föreläsningen och ansvarar för caféverksamhet.

Det finns två slag av föreläsningar, dels Grundtvigcafeet som är på dagtid och riktar sig till skolans egna elever, dels Filosofiska cafeet som är på kvällstid och som även riktar sig till de som bor och verkar i stadsdelen, t ex Nattvandrare, Hem och Skola-föreningen och Integrationscentrum för kvinnor. Varje termin arrangeras ett tiotal Grundtvigcaféer och fyra till fem Filosofiska caféer.

Exempel på teman som tagit upp på Grundtvigcafeer under våren 2002:

- Vart är de sociala rörelserna på väg?
- Kläder och dräkter under renässansen
- Därför firas 1 maj – om den svenska arbetarrörelsen

Exempel på teman som tagit upp på Filosofiskt café under våren 2002:

- Kvinnors ställning inom islam – problem eller möjlighet?
- Ungdomars experimenterande med droger – det händer

Efter att ha besökt Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården, gjort intervjuer och deltagit på Filosofiskt café, är det min bedömning att Grundtviginstitutet bedriver en både bra och viktig verksamhet i Biskopsgården. Framför allt är detta ett talande exempel på hur man kan skapa möten mellan universitet och folkhögskola. För att detta skall lyckas måste man från båda håll vara öppna för att lära av varandra. Det handlar om samarbete och att lära av varandras kunskapssyn.

Grundtviginstitutets syfte är inte att bedriva ett rekryteringsarbete, även om det kan bli en långsiktig konsekvens, påpekas av både Ingrid Lomfors och Eina Hagberg. De understryker att man inte ser deltagarna på folkhögskolan som ”rekryteringsstatistik”. Antagligen är detta en av förklaringarna till att verksamheten varit så framgångsrik.

För att utveckla verksamheten behövs det formella samarbetet organiseras. Ansvarig för Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården bör ingå i Grundtviginstitutets framtida styrgrupp. Därutöver behöver verksamheten

dokumenteras och utvärderas, de erfarenheter som görs i mötet mellan universitet och folkhögskola bör i fortsättningen ses som ett led i universitets kvalitetssäkring.

Öppet universitet i Frölunda

Det var informella frukostmöten som var upptakten till det öppna universitet som idag vuxit fram i stadsdelen Frölunda. Under 2001 träffades en grupp som bestod av politiker från Demokratirådet, stadsdelsnämnden i Frölunda, representanter från EMU, enheten för mångkulturell utveckling, Grundtviginstitutet och Frölunda kulturhus. Syftet var att aktivera demokratiarbetet i stadsdelen.

Vid ett av gruppens möten presenterade Ingrid Lomfors idén om ett ”öppet universitet”, en form för dialogseminarier som hon hade kommit i kontakt med i Frankrike. Den franska organisationen ATD Quart Mondés satsar på Open University i fattiga stadsdelar i Paris. En gång i månaden samlas forskare, politiker och boende i stadsdelen för att utbyta erfarenheter och diskutera ett aktuellt ämne som berör samtliga.

På liknande sätt diskuterar gruppen i Frölunda fram viktiga frågeställningar som berör forskare, politiker, kulturpersonligheter och allmänhet. Ingrid Lomfors understryker att det är samtalet mellan de olika aktörerna som är det viktiga. Genom att skapa en ”dynamisk samtalsprocess” får man lust och energi att genomföra olika aktiviteter.

Seminarier som arrangeras kallas för *Dialogseminarier* och riktar sig till allmänheten och då i första hand till invånarna i stadsdelen. Inledare vid dessa Dialogseminarier är några inbjudna politiker, kulturarbetare eller forskare. Utgifterna för att genomföra seminariet delas mellan dem som medverkar på frukostmötena.

Det tycks inte vara någon tillfällighet att dessa seminarier arrangeras på Frölunda kulturhus. Linnéa Åhlander som är kulturproducent på Frölunda kulturhus berättar att man på Frölunda kulturhus i flera år haft öppna föreläsningar. 1992 hade man en föreläsning om genteknik som var upptakten till att man senare vågade starta Vetenskapsfestivalen.

På Frölunda kulturhus genomförs tre dialogseminarier per termin. Exempel på teman:

- Utvecklingen i Danmark – berör den oss?
- Rädslan din utmaning eller fiende?
- Krigets effekter på människor i Göteborg

- Hur bor vi och hur är vi?

Efter att ha gjort intervjuer, besökt Frölunda kulturhus och tagit del av en utvärdering som beställts av Avdelningen för information och omvärldskontakter, kan jag konstatera att Dialogseminarierna är uppskattade och välbesökta.¹⁷ Vid något tillfälle kom det så många besökare att lokalen inte räckte till.

Utvärderingen visar att det sammanfattande betyget var mycket högt. Det hade funnits en bra dialog mellan publik och panel, även om främst yngre besökare menade att det kunde varit ännu bättre. Man kan fråga sig om det finns andra former för att genomföra seminarier än de som utgår från en traditionell panel?

Det är tydligt att Grundtviginstitutet med sin verksamhet i Frölunda når en annan kategori av människor än vad man gör i Biskopsgården. Av de tillfrågade i utvärderingen hade nästan tre fjärdedelar själva studerat vid högskola och universitet. Mer än fyra femtedelar av de tillfrågade kom från en familj med akademisk bakgrund.

Genom sin verksamhet i Biskopsgården och Frölunda visar Grundtviginstitutet hur universitetet kan nå ut till nya grupper av människor. Den sociala och etniska mångfalden breddas och fler blir involverade i universitetets verksamhet. Grundtviginstitutet kan inte ensam tillgodose hela detta fält. Däremot har deras verksamhet en symbolisk betydelse och kan bidra till att stimulera andra att starta liknande aktiviteter.

Grundtviginstitutets verksamheter i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda visar på två skilda sätt, hur man kan skapa mötesplatser mellan universitetet och det omgivande samhället. I båda fallen bedrivs det en bra och uppskattad verksamhet.

Föreläsningar och seminarier

Förutom verksamheten i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda deltar Grundtviginstitutet på flera sätt i det offentliga samtalet, bl a genom att arrangera föreläsningar och seminarier. I flera fall sker detta i samverkan med folkbildningen, såväl studieförbund, folkhögskola som Nordens folkliga akademi. Exempel på föreläsningar och seminarier som arrangerats under det senaste året:

¹⁷ Utvärdering av *Universitetets vecka 2001*, beställd av Avdelningen för informations- och omvärldskontakter, Gemensamma förvaltningen, Göteborgs universitet.

Kan konsten, universitet och förorten samverka?

I samarbete med Valands Konsthögskola och Högskolan för Design och Konsthantverk (HDK) och Folkets Hus i Biskopsgården.

Kan fördomar undervisas bort?

I samarbete med Frikyrkliga studieförbundet.

Den goda kunskapen. Vart tog den vägen?

I samarbete med Nordens folkliga akademi.

Öppet seminarium om den danske bildningsideologen N F S Grundtvig

I samarbete med Ljungskile folkhögskola.

Grundtvig i det mångkulturella samhället

Eget arrangerat seminarium.

Därutöver medverkar institutet i Universitets vecka och på

Vetenskapsfestivalen. Vid den senaste Vetenskapsfestivalen i april 2002 var man arrangör till bl.a. följande aktiviteter:

- Re-ORIENT-ering i Biskopsgården
- Hemma i hemlösheten. Samtal om judisk tradition och modernitet
- Rädslan din utmaning eller fiende?

Under hösten 2002 arrangerar Grundtviginstitutet tillsammans med Centrum för kulturstudier, avdelningen för Information och omvärldskontakter vid GU, samt Levande historia, Göteborgs stad en öppen föreläsningsserie på temat Fundamentalism, vad är det?, med inbjudna forskare och experter från flera universitet i Sverige och utomlands.

Vad jag kunnat konstatera så medverkar Grundtviginstitutet på ett aktivt sätt när det gäller att arrangera seminarier och konferenser. Det görs i nära samarbete med folkbildningen och man medverkar till att vara en röst i det offentliga samtalet.

Med tanke på de få medel som institutet har för sin verksamhet är det imponerande att man kunnat medverka på så många håll. Samtidigt krävs det en tydligare prioritering av vad man önskar satsa på under de närmaste åren. Verksamheten behöver få en tydligare profil, det gäller även de föreläsningar och seminarier som görs med tillfälliga samarbetspartner.

Nätverk och kontakter

Grundtviginstitutets andra huvudområde består i att medverka och utveckla arbetet i olika nätverk. Ingrid Lomfors sammanfattar institutets interna och externa nätverk på följande sätt.

Internt:

- Avdelningen för information och omvärldskontakter
- Avdelningen för personal och organisationsutveckling
- ”Studentambassadörsprojektet”
- Enskilda lärare/forskare från *samtliga* fakulteter
- Konsthögskolan Valand
- Museion
- Värdegrunden
- Centrum för kulturstudier (CFKS)

Externt i Göteborg (med omnejd):

- Nordens folkliga akademi
- Regional fortbildning – Väst
- Folkhögskolor och bildningsförbund i regionen
- Folkuniversitetet
- Chalmers
- Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården/Biskopsgården
- Idépunkten, Norra Biskopsgården
- Bo Bra i Biskopsgården
- Utbildningsradio/UR
- Frölunda kulturhus, Demokratirådet. Enheten för mångkulturell utveckling, Frölunda.
- Levande historia & Tryggare och mänskligare Göteborg, Göteborgs kommun
- FoU, Göteborgsregionens kommunalförbund GR
- Projektet Waves of Culture, Bohusläns museum

Övriga kontakter:

- Statens museer för världskultur
- Universeum
- Världskulturmuseets vänförening
- Blå stället i Angered
- Kulturhuset/Medborgarkontoret i Bergsjön
- Invandrarföreningar, Integrationscentrum för kvinnor
- Svenska kyrkan i Göteborg

- Vissa låg- mellanstadie- och gymnasieskolor, bl a Göteborgs stads distrikt Hem och Skola förening
- Föreningen Fritt Forum

Nationellt:

- Mimer, nationellt program för folkbildningsforskning
- Centrum för Danmarksstudier, Lunds universitet
- 21st CENTURY DRAMA, bl a Umeå universitet, Stockholms universitet, Bildningsförbundet NBA, Mälardalens folkhögskola.
- Kontaktinformation mångfaldsnätverk
- Malmö högskola

Nordiskt:

- Projekt ” Nordisk självbild”, bl a Nordens folkhögskola Biskops-Arnö, Folkuniversitetet, Skærum Mølle, Danmark
- Grundtvigakademiet, Vartov, Danmark
- Centrum for Grundtvigstudier, Aarhus universitet, Danmark

Internationellt:

- Projekt ”Crossing boundaries”
- Elphinstone Institute, University of Aberdeen, Skottland
- ”Grundtviginstitutet”, Jadavpur University, Calcutta, Indien.
- P E Technikon, University of Port Elizabeth, Vista University, Sydafrika

Under de fyra år som institutet bedrivit sin verksamhet har man hunnit bygga upp ett brett nätverk såväl nordiskt som internationellt.

I första hand är det naturligt att söka kontakt med de institutioner som bygger på en liknande idéhistorisk grund. Till dessa hör bl a Nordens folkliga akademi, Centrum för Grundtvigstudier, Grundtvigakademiet och folkhögskolor i regionen. På svenska universitet finns beröringspunkter med Mimer, nationellt program för folkbildningsforskning, Linköpings universitet och Centrum för Danmarksstudier, Lunds universitet. Gemensamt för dessa institutioner är att de med olika betoning ägnar sig åt Grundtvig, folkbildning och forskning.

Det som möjligen saknas i nätverken är Folkbildningsrådet och andra representanter för svensk folkbildning. På det nordiska planet kan det vara värdefullt att ha kontakt med Nordiska Ministerrådets FOVU-grupp. I Danmark bedrivs intressant Grundtvigforskning på Danmarks pedagogiska universitet

(DPU). I Norge möts folkbildning och forskning inom det som heter VOX, Voksenopplæringsinstituttet.

Utöver det nordiska- och internationella nätverket kring Grundtvig och folkbildning är det också viktigt att bygga upp kontakter kring universitetsidéer och universitetsforskning. För att kunna skapa en växelverkan mellan universitet och folkbildning gäller det att följa debatten kring universitetets utveckling och förändring.

Hittills har Grundtviginstitutet mest satsat på externa nätverk och kontakter, detta är förståeligt i en uppbyggnadsfas. För att åstadkomma en tydligare balans mellan interna och externa nätverk kunde det under en kommande period vara fruktbart att synliggöra institutet inom universitetet och skapa flera direkta kontakter med intresserade institutioner.

4. FÖRSLAG OCH FRAMTID

Utgångspunkter för förslag till förändringar

Det som skiljer Grundtviginstitutet från andra liknande institut är att man kan bygga sin verksamhet på en särskild historisk tradition som fortfarande är aktuell. Idéarvet tillbaka till N F S Grundtvig och S A Hedlund utgör en stabil grund att stå på. Samtidigt innebär detta en stor utmaning. Det gäller att kunna utveckla och omskapa det historiska arvet, så att det kan säga något också om samtiden.

Historiskt sett har det funnits ett avstånd och i vissa fall en påtaglig kulturskillnad mellan universitet och folkbildning. Flera saker i vår tid pekar på att en sådan åtskillnad är på väg att bytas ut mot ett öppnare klimat och en mera påtaglig växelverkan. Regeringens nyligen antagna proposition *Den öppna högskolan* kan komma att ytterligare förstärka en sådan utveckling.

I *Den öppna högskolan* återfinns flera förslag som berör Grundtviginstitutets verksamhet. Målet är att öka rekryteringen till högre utbildning, att fler skall få möjlighet till kunskap och utveckling. I siffror innebär det att 50 procent av en årskull skall ha börjat studera på högskolan vid 25 års ålder. Den öppna högskolan skall välkomna alla oavsett bakgrund, bostadsort, kön, etnisk tillhörighet eller funktionshinder. Den mångfald som finns i samhället skall i större utsträckning avspeglas i högskolan. Det gör att universitet och högskolor måste vara mera öppna mot omvärlden än vad de är idag.¹⁸

En viktig åtgärd i att skapa en breddad rekrytering är att överbrygga avståndet mellan gymnasieskola och universitet. För att tillgodose detta skall det skapas s.k. collegeutbildningar i samarbete mellan universitet och kommunal vuxenutbildning. Här öppnar sig en möjlighet till konkret samverkan mellan folkbildning och universitet. Även i flera andra förslag som finns i *Den öppna högskolan* finns direkta kopplingar till folkbildningsområdet, det gäller bl a ökad betydelse för reell kompetens och möjligheter att få den reella kompetensen bedömd i förhållande till högre utbildning.¹⁹

Till en början ser det positivt ut men det finns samtidigt anledning att fråga sig vad som kan bli konsekvensen om universitet och högskolor alltmer kommer att ta över folkbildningens uppgifter. Hur går det då med växelverkan mellan de två olika kunskapskulturerna? Avgörande blir hur mötet kommer att se ut. Kommer universitetet att se folkhögskolorna som ”hjälpare” med rekryteringen eller blir det möten på lika villkor?

¹⁸ Regeringens proposition, *Den öppna högskolan*, 2001/02:15

¹⁹ Regeringens proposition, *Den öppna högskolan*, 2001/02:15

Propositionen om den öppna högskolan har föregåtts av diskussioner om såväl universitetets "tredje uppgift" som en ökad grad av "bildning". Även här finns det tydliga kopplingar vad gäller ett ökat samarbete mellan universitet och folkbildning. Det är viktigt att tillvarata de kulturella och organisatoriska skillnader som finns och att lära av varandra, men det är samtidigt också viktigt att bevara olikheter och skillnader, att mötas för att hålla växelverkan vid liv.

Det är tydligt att den utveckling som är på gång inom den högre utbildningen medverkar till att det skapas öppningar för möten mellan universitet och folkbildning. Grundtviginstitutet är redan idag en länk mellan universitetet och folkbildning och nu öppnas allt fler möjligheter för att stärka betydelsen av en sådan position.

I institutets verksamhet finns en påtaglig symbolik i att medverka till detta slag av växelverkan. Det är viktigt att denna fortsätter att utvecklas. Kunskap skapas i relationer och sammanhang av mycket skiftande slag. Och för att bevara en öppenhet inför kunskapen, behövs det någon som visar på växelverkans nödvändighet, symboliserad i demokrati, dialog, samtal. Konkret kan detta ta sig uttryck i etniska sammanhang, mångfald, lokal och regional identitet eller jämlikhet. De sammanhang där det grundtvigska arvet kan göra sig gällande, skiftar med samhällsutvecklingen.

Det uppstår ständigt nya sätt att skapa kunskap, såväl i vardagslivet som i forskningsmiljöer. Genom att ha nära kontakter med både universitet, folkbildning och andra kulturinstitutioner kan Grundtviginstitutet skapa de mötesplatser som behövs för att det skall bli en växelverkan som håller kunskapssökandet levande.

Organisatorisk placering

När det gäller den organisatoriska placeringen av Grundtviginstitutet, har det funnits flera alternativ. Rektorn på Nordens folkliga akademi, Carina Abréu förespråkar att institutet ligger utanför universitetet. Hon är kritisk emot att universitetet har velat haft institutet för sig själva och att man nu lägger in det i en ny institution. För att kunna skapa en samfinansiering, där Nordens folkliga akademi är en av aktörerna så anser hon att Grundtviginstitutet bör placeras utanför universitetet.

Carina Abréu framhåller att det är ideen som är det viktiga och för att kunna förverkliga den behöver man komma ut i den konkreta verkligheten, om det inte lyckas är faran stor att man blir instängd på en institution.

Det finns en del som talar för att Grundtviginstitutet bör flyttas utanför universitetet och göras till en ”mellan-institution”, med finansiering från både universitet och folkbildning. Institutet skulle då lättare kunna skapa legitimitet åt båda håll och stärka sin position som en länk mellan två kunskapskulturer. Samtidigt finns det flera saker som talar emot en sådan placering, inte minst erfarenheter från liknande institutioner.

Exempel på misslyckade ”mellan-institutioner” mellan universitet och folkbildning, finns i såväl Norge som Danmark. I Norge befann sig *NVI*, Norsk Voksenpedagogisk forskningsinstitut under 25 års tid mellan stat, folkbildning, och universitet. Denna mellanposition innebar att man varken fick legitimitet hos folkbildningens institutioner eller inom den akademiska världen. De anställda och deras forskning hamnade i ett ”ingenmansland”, vilket kom att få en negativ påverkan för såväl personal som verksamhet.²⁰

I Danmark startades för drygt tio år sedan ett forskningsinstitut för folkbildningsforskning som fick namnet *Nornesalen*. Även här var det frågan om en ”mellan-institution” som skulle ta tillvara intressen från både folkbildning och forskning. På liknande sätt som i Norge hamnade man mellan olika aktörer, universitet och forskningsråd hade svårt att bedöma forskningens kvalité och värde medan folkbildningens representanter hade svårt att skapa relationer till akademiskt utbildade forskare. Efter en tids interna konflikter bland personal och styrelse beslutade den danska kulturministern för ett par år sedan att dra in fortsatta anslag till institutet.²¹

Med tanke på den idétradition som man befunnit sig inom är det inte särskilt förvånande att man från folkbildningens sida etablerar ”mellan-institutioner”. Det som eftersträvats har varit att skapa dialog och växelverkan i syfte att upprätthålla ett fritt och frivilligt kunskapsbildande. Det kan vara framgångsrikt när det gäller att skapa mötesplatser men har visat sig vara mindre fruktbart när det gäller att etablera institutioner. Detta slag av ”mellan-institutioner” upplevs ofta som diffusa och får problem när det gäller att bygga en egen identitet.

Grundtviginstitutet bör därför även i fortsättningen vara centralt placerat på Göteborgs universitetet. Ett sådant förslag tar sin utgångspunkt i att det finns och bör finnas skillnader mellan universitet och folkbildning. För att åstadkomma dynamik och kreativitet behövs det en levande växelverkan mellan dessa två aktörer. Folkbildningen skall se till att universitet och forskning behandlar aktuella och viktiga frågor som har avgörande betydelse för alla människor. Folkbildningen tar sin utgångspunkt i människors vardagsliv.

²⁰ Bergstedt, Bosse, Grepperud, Gunnar, Støkken, Anne Marie, *Mellom flere stoler. En evaluering av Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitut*.

²¹ Marie Østergaard Knudsen, ”Alle tabte.....Tråden” i *Dialog*.

Universitetet skall granska och ta sin utgångspunkt i det allmänna och universella. Utifrån dessa skilda utgångspunkter skall det finnas en öppenhet för en jämlik dialog och en medvetenhet om att man har mycket att lära av varandra.

När det gäller Grundtviginstitutets fortsatta placering är tydligt att flyttningen från Avdelningen för information och omvärldskontakter till Avdelningen för personal och organisationsutveckling har varit en positiv händelse. På den nya avdelningen finns flera naturliga samarbetsparter, dagliga diskussioner och personliga möten som kan skapa både stimulans och idéutveckling.

Grundtviginstitutet har varit starkt utåtriktat mot i första hand externa samarbetspartner. För att uppnå en bättre balans behövs det i framtiden att man förstärker arbetet in mot universitet. Legitimiteten stärks om det skapas ett större internt intresse för institutet, samtidigt som det kan tillföra Grundtviginstitutet kunskaper och fördjupade nätverk, vilket kan leda till att man får bättre ekonomi.

Formaliserad styrgrupp

Den mest påtagliga förändring som snarast måste åtgärdas är att Grundtviginstitutets informella styrgrupp övergår till att bli formaliserad. Idag är samarbetet med Nordens folkliga akademi och Regional fortbildning för folkhögskollärare alltför tillfälligt och begränsat.

Flera av dem som lokalt samarbetar med Grundtviginstitutet skulle kunna tänka sig att gå in i ett mera formaliserat samarbete. Madeleine Larsson är en av dem som talar om en mera jämlik relation, där Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården kan tänka sig att finnas med i en styrgrupp.

I den formella styrgruppen är det viktigt att få en balans mellan representanter för universitetet och externa ledamöter. Det är viktigt att ha en central förankring, gärna i form av prorektor. Att dessutom få en representant från Pedagogiska institutionen kan vara fruktbart med tanke på flyttningen av de pedagogiska institutionerna till stadens centrum. Universitetets verksamhet i Museionprojektet kan också tillföra erfarenheter från liknande verksamhet.

När det gäller representanter från folkhögskola och folkbildning är det viktigt att det bland dessa finns de som har god kännedom om lokal verksamhet. Det är också viktigt att det skapas kontinuitet när det gäller Grundtvig och "Göteborgstanken". En tänkbar ny kontakt är Nordiska folkhögskolan i Kungälv.

En annan förutsättning är att den formella styrgruppen bör utses av rektor på en tre-års period.

Även om det är viktigt att få med representanter för olika aktörer är det avgörande att de som medverkar är upptagna av visionen och motiverade för att utveckla den. Förslagsvis ingår följande representanter i den formella styrgruppen.

- föreståndare, Grundtviginstitutet (sekreterare)
- rektor/rektors rådgivare i frågan om omvärldskontakter, Rektorsämbetet
- forskare/annan person med kunskap om bildningsfrågor utsedd av prefekten vid Institutionen för Pedagogik och Didaktik
- dekan, av rektor utsedd
- rektor, Nordens folkliga akademi
- samordnare, Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården
- rektor, Folkuniversitetet
- Bildningsförbundet NBA
- rektor, Ljungskile folkhögskola
- Västra Götalands regionen/Göteborgs regionens Kommunalförbund GR

Institutets personal

Grundtviginstitutet är ett litet institutet med endast två anställda. På flera sätt är det positivt att ett institut som i första hand skall arbeta med visioner, nätverk och kontakter inte är för stort. Men det finns naturligtvis också en nedre gräns för vad som kan klaras av med få anställda.

Om Grundtviginstitutet i framtiden skall kunna utvecklas, såväl internt som externt, behövs en utökning av personalen. För att undgå att Grundtviginstitutet blir enbart en administrativ och informerande instans så krävs det en ständigt pågående kunskapsbildning. För att garantera en sådan utveckling bör föreståndaren ges möjlighet att inom tjänsten bedriva egen forskning, dessutom bör det anställas en doktorand som vid sidan av uppgifter för institutet driver egen forskning.

Utöver föreståndare och doktorand bör det finnas en person som ansvarar för de lokala projekten, idag i Biskopsgården och Frölunda. Omfattningen av denna tjänst regleras av verksamhetens storlek.

Inom en snar framtid bör det finnas följande personal på institutet:

1 Föreståndare, 100%, varav egen forskning 50%.

1 Doktorand, 100%, varav egen forskning 80%.

- 1 Projektansvarig, 50%
- 1 Sekreterare, 25%, delas inom avdelningen.

Treårig handlingsplan

I anslutning till att det skapas en formell styrgrupp inleds även arbetet med att utarbeta en treårig handlingsplan för institutet. En genomgång görs av verksamhetens mål och inriktning. Utifrån denna prioriteras vissa områden och projekt.

Därefter genomförs en grundlig diskussion i styrgruppen. På så sätt skapas en utgångspunkt för den närmaste treårsperioden och ett underlag för det dagliga arbetet. Efter treårsperiodens slut görs en ny utvärdering av verksamhet och organisation.

Verksamhetens profilering

Det är viktigt att Grundtviginstitutet behåller sin profil och fortsätter att vara bärare av universitetets vision. Denna vision kan inrymma såväl jämlikhets- som mångfaldsfrågor men utgör i grunden något eget. Grundtviginstitutet kan ses som en slags ”garanti” för att inte kunskap skall totaliseras. Genom att peka på demokrati, växelverkan och samverkan med samhälle och folkbildning skapas ett fönster mot livet. Det liv som trivs bäst av att påminna forskare och andra kunskapsproducenter om att det finns något som inte låter sig infångas i kunskapen och som ständigt gör att kunskapen måste söka sig vidare.

Arbetet med att flytta de pedagogiska institutionerna till Göteborgs centrum innebär att universitetet strävar efter att skapa en enhet som utgör en gemensam angelägenhet för hela universitetet. Vad kan detta komma att innebära för Grundtviginstitutets framtid? Helt klart är att det här borde finnas klara samarbetsmöjligheter.

Grundtviginstitutet vill medverka till att avdramatisera avståndet till universitetet och bidrar på så sätt till ett mera demokratiskt universitet. Ingrid Lomfors pekar på att man inte i första hand är intresserad av ”ren” pedagogik utan att man fokusera på nyttan av kunskap och väcka frågor om lärande. Med tanke på den utveckling som de senaste åren skett inom det pedagogiska forskningsområdet borde här finnas stora möjligheter för samarbete.

Det är tydligt att universitetet i framtiden allt mer kommer att bli ett lärande universitet, där det både blir viktigt att lära mera om det egna lärandet men också göra jämförelser med hur det ser ut på andra kunskapsbildande institutioner och organisationer.

Ideologiskt revisionsinstitut

Idag är största delen av Grundtviginstitutets verksamhet riktad utåt mot aktörer utanför universitetet. För att skapa en bättre balans i verksamhet och organisation behövs det att man på ett mera markerat sätt också vänder sig inåt universitetet och i högre grad samarbetar med institutioner och fakulteter.

Grundtviginstitutet kan mycket väl ses som ett ideologiskt revisionsinstitut. Hur väl lever universitet upp till den egna visionen? För att förverkliga visionen krävs det att någon påminner om den. Grundtviginstitutet kan väcka intern debatt om dessa frågor men också genomföra utvärderingar och andra former av kvalitetsstudier för att lära mera om hur visionen omsätts i det dagliga arbetet inom universitetet.

En kritisk instans som vågar ”sticka ut hakan” och provocera forskare och lärare om kunskapsbildning, demokrati och andra viktiga profilfrågor. Det skulle kunna medverka till att man skapar ett mera levande universitet, just så som N F S Grundtvig och S A Hedlund tänkte sig med en fri akademi, där det genom samtal och diskussioner skapas en levande växelverkan.

Lokala aktiviteter

För att förverkliga universitetets *Vision* behövs det en levande växelverkan mellan universitetet och det omgivande samhället. I detta arbete har Grundtviginstitutet kommit en bra bit på vägen. Genom att redan i starten inleda ett samarbete med folkhögskolor och folkbildning har man hittat en aktör som kan stimulera till samtal och debatt. Folkbildningens kunskaps- och människosyn lägger stor vikt vid personlig utveckling och demokrati. Lärandet sätts in i ett större sammanhang och kan på så sätt tillgodose de behov som finns i tiden och som människor upplever som angelägna för kunskapsbildning. I likhet med vad Grundtvig tänkte sig, kan folkhögskolor och folkbildning påminna universitetet om tidens kunskapsbehov.

Verksamheten i Biskopsgården och Frölunda torg är två konkreta exempel som ger Grundtviginstitutet en bas att utgå ifrån. Ofta betraktas visioner som något abstrakt och frånvarande men när de som här ges en vardaglig förankring så synliggörs delar av visionen på ett tydligt och klart sätt. Verksamheten i Biskopsgården och Frölunda bör fortsätta under den kommande tre årsperioden och därefter grundligt utvärderas.

En aktivitet som kommer att kunna skapa mötesplatser mellan folkbildning och universitet är collegeutbildningar. Grundtviginstitutet bör vara en given mötesplats när universitetet skall värdera collegeutbildning. Ett ”bollplank” för

dem som anordnar collegeutbildningar på folkhögskolor och en kritisk betraktare av mötet mellan universitet och folkbildning.

Forskningsprojekt

De lokala aktiviteterna behöver kompletteras med en verksamhet som sätter in dem i ett vidare sammanhang. Det behövs forskning som utifrån teoretiska utgångspunkter bearbetar och fördjupar såväl tradition som samtid.

Det finns många tänkbara slag av forskningsprojekt. Ett sådant är att Grundtviginstitutet initierar studier om hur kunskap bildas i mötet mellan universitet och folkbildning. Vad innebär denna dialog för synen på kunskap? Förändras den egna kunskapsbilden i mötet med den andre?

Andra tänkbara projekt är jämförelser med hur andra universitet arbetar med visioner för sin verksamhet. I Japan finns ett universitet som strävat efter att förverkliga Grundtvigs universitetstankar. Hur har de lyckats med sin vision? I Danmark pågår diskussioner om hur man i vår tid kan omsätta Grundtvigs universitetstankar. Hur har man här tolkat och förverkligat Grundtvigs universitetstankar?

För att utveckla den egna visionen krävs historiska studier av traditionen. Vad var det för gemensamma idéhistoriska traditioner som förenade N F S Grundtvig och S A Hedlund? Någon större historisk studie av Grundtvig och "Göteborgstanken" har ännu inte gjorts. Intressant material till en sådan studie finns bl. a. i de politiska diskussioner som föregick grundandet av Nordens folkliga akademi.

Genom att åstadkomma en växelverkan mellan lokala aktiviteter och teoretiska studier kan institutets egen verksamhet medverka till att utveckla det förhållningssätt som finns i universitetets *Vision*. Organisatoriskt såväl som verksamhetsmässigt utgår man då ifrån att det gäller att åstadkomma en levande växelverkan, som innebär att man som ett universitetets fönster håller det grundtvigska arvet vid liv.

Sammanfattning

I historien kring Göteborgs universitet, finns mycket intressant att lyfta fram. Tanken på ett nordiskt universitet i Göteborg presenterades redan under 1830-talet av den danske kulturpersonligheten N F S Grundtvig (1783-1872).

När Grundtvig tänkte sig ett universitet var det i ordets ursprungliga betydelse, en plats där det skulle utföras en allomfattande granskning av hela människolivets utveckling i hela dess gåtfulla djup och härliga mångfald. För Grundtvig var det tydligt att det var det allmänna och universella som skulle vara utgångspunkt, inte det specialiserade eller yrkesinriktade.

Det centrala begreppet för Grundtvig var *levande växelverkan*. För att det skulle kunna skapas utveckling och nya insikter krävdes det att motpoler och skilda utgångspunkter ställdes mot varandra. Grundtvig ville skapa en levande växelverkan mellan folkhögskolorna i de nordiska länderna och ett nordiskt universitet. Folkhögskolorna skulle ta sig an det folkliga medan universitetet skulle sätta fokus på det universella.

Grundtvigs idé var att man i Norden borde kunna etablera ett universitet där minst 300 forskare kunde leva för vetenskapen och utöva den genom en form för *levande växelverkan* som inte i första hand gick ut på att skriva böcker utan präglades av muntliga samtal. Universitetet skulle vara en plats dit unga människor sökte sig för att få del av den kunskap som de äldre skapar. ”En mötesplats och ingen examensmaskin” som Grundtvig uttryckte det.

Den kulturpersonlighet i Göteborg som främst kom att inspireras av Grundtvigs tankar var S A Hedlund, chefredaktör på Handelstidningen och en ivrig förespråkare för att göra Göteborg till ett nordiskt kulturcentrum. I kretsen kring Hedlund diskuterades det att lägga fram planer för upprättandet av en högskola i Göteborg, en ”fri akademi”, där de liberala idealen skulle förverkligas. Programmet för denna nya högskola presenterades av S A Hedlund i Handelstidningen år 1864. Denna högskola skulle inte, som universiteten i Uppsala och Lund, bli en ”examensmaskin” för blivande ämbetsmän.

På den nya högskolan skulle det varken finnas betyg eller examina. Verksamheten skulle präglas av vetenskapliga föreläsningar för en mindre krets forskare men också av populära föreläsningar för en större allmänhet. De som skulle engageras som föreläsare borde i första hand vara stora humanistiska kulturpersonligheter som kunde överskrida de traditionella ämnesgränserna och betrakta enskilda fenomen i ett större samhälleligt perspektiv.

Varken N F S Grundtvigs eller S A Hedlunds tankar kom helt att förverkligas. Men under åren lopp har det gjorts flera försök att hämta inspiration från Grundtvigs "Göteborgstanke". Det var dessa tankegångar som bl a låg bakom etablerandet av Nordens folkliga akademi, som 1968 invigdes i Kungälv.

Flera år senare, denna gång 1995, blir Grundtvig och S A Hedlund på nytt aktuella, nu genom ett möte eller kanske snarare en konfrontation mellan folkhögskola och universitet. Folkhögskolorna reagerade när Göteborgs universitet bestämt sig för ta bort den sk kvotgruppen för folkhögskoleelever som sökte till universitetet. Mötet innebar att beslutet om kvotgruppen revs upp och istället kom man överens om att anordna fortsatta möten mellan folkhögskolorna och universitetet. Dessa möten var upptakten till det som skulle bli Grundtviginstitutet.

Grundtviginstitutet invigdes 1997 och samma år antog universitetsstyrelsen en *Vision* för Göteborgs universitet. I visionen beskrivs hur målet med universitetet är "att vidareutveckla ett fritt och demokratiskt universitet med utgångspunkt i det grundtvigska arvet, en fri akademi där det är högt till tak, och där ingen är förmer än andra och där enbart respekten för andra och intellektuell hederlighet utgör gränsen för vad som får sägas."

Detta innebär att Grundtviginstitutet kan ses som en ikon eller logo för Göteborgs universitet. Med sin verksamhet förkroppsligar institutet en del av det som uttrycks i visionen och kan på så sätt medverka till att synliggöra universitetets profil.

I utvärderingen av Grundtviginstitutet har det framkommit att institutets egna mål är väl förankrade i universitets egen *Vision*. Det grundtvigska arvet är en given plattform och Grundtvigs texter bör tillsammans med aktuell Grundtvigforskning medverka som inspirationskälla för institutets fortsatta verksamhet.

Grundtviginstitutet har de senaste åren drabbats av såväl organisatoriska som ekonomiska förändringar. Idag har institutet två anställda, Ingrid Lomfors, föreståndare, fil.dr (100%) och Eina Hagberg, projektansvarig, fil.kand (50%) och budgeten är för innevarande budgetår på 800 000 kr.

På Grundtviginstitutet bedriver man en verksamhet som kan delas in i två huvudområden, lokala aktiviteter och nätverk. De lokala aktiviteterna bedrivs framför allt i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda. Institutet har samarbetat med Göteborgs folkhögskola i Biskopsgårdens sedan 1998. Ett av syftena med denna verksamhet är att verka som Göteborgs universitets kanal i Biskopsgården. Ett annat är att vara en dynamisk mötesplats för forskare,

folkbildare, studerande och de som bor i Biskopsgården. Det gör man genom att anordna fortlöpande föreläsningar, studievägledning och samverkansprojekt.

Med inspiration från den franska organisationen ATD Quart Mondés, som arbetar med Open University i fattiga stadsdelar i Paris, medverkar Grundtviginstitutet till att arrangera sk Dialogseminarium i stadsdelen Frölunda. Det görs i samarbete mellan representanter från EMU, enheten för mångkulturell utveckling och Frölunda kulturhus. Seminarierna riktar sig till allmänheten och i första hand då till invånarna i stadsdelen. Inledare vid dessa Dialogseminarier är inbjudna politiker, kulturarbetare eller forskare.

Grundtviginstitutets verksamheter i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda visar på två skilda sätt att skapa mötesplatser mellan universitetet och det omgivande samhället. I båda fallen bedrivs en bra och uppskattad verksamhet.

Förutom verksamheten i stadsdelarna Biskopsgården och Frölunda deltar Grundtviginstitutet på olika sätt i det offentliga samtalet, bl a genom att arrangera föreläsningar och seminarier. I flera fall sker detta i samverkan med folkbildningen, med såväl studieförbund, folkhögskola som Nordens folkliga akademi.

Grundtviginstitutets andra huvudområde består i att medverka och utveckla arbetet i olika nätverk. Under de fyra år som institutet bedrivit sin verksamhet har man hunnit bygga upp ett brett nätverk såväl nordiskt som internationellt. Hittills har institutet mest satsat på externa nätverk och kontakter, detta är förstäligt i en uppbyggnadsfas. För att åstadkomma en tydligare balans mellan interna och externa nätverk, föreslås att det under en kommande period kan vara fruktbart att synliggöra institutet inom universitetet och skapa flera direkta kontakter med intresserade institutioner.

När det gäller förslag till förändringar av Grundtviginstitutets verksamhet och organisation, pekas på att det snarast måste skapas en formaliserad styrgrupp för institutet. I den formella styrgruppen är det viktigt att få en balans mellan universitetets representanter och externa ledamöter. En annan förutsättning är att den formella styrgruppen bör utses av rektor på en tre årsperiod.

- föreståndare, Grundtviginstitutet (sekreterare)
- rektor/rektors rådgivare i frågan om omvärldskontakter, Rektorsämbetet
- forskare/annan person med kunskap om bildningsfrågor utsedd av prefekten vid Institutionen för Pedagogik och Didaktik
- dekan, av rektor utsedd
- rektor/lektor, Nordens folkliga akademi
- samordnare, Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården

- rektor/Folkuniversitetet
- Bildningsförbundet NBA
- rektor, Ljungskile folkhögskola
- Västra Götalands regionen/Göteborgs regionens Kommunalförbund GR

I anslutning till att det skapas en formell styrgrupp bör det även inledas ett arbete med att utarbeta en treårig handlingsplan för institutet. En genomgång bör göras av verksamhetens mål och inriktning. Utifrån denna prioriteras vissa områden och projekt.

Om Grundtviginstitutet i framtiden skall kunna utveckla och stimulera såväl internt som externt, behövs även en utökning av personalen. För att garantera en sådan utveckling bör föreståndaren ges möjlighet att inom tjänsten bedriva egen forskning, dessutom bör det anställas en doktorand som vid sidan av uppgifter för institutet driver egen forskning. Därför föreslås att det inom en snar framtid bör finns följande personal på institutet:

- 1 Föreståndare, 100%, varav egen forskning 50%.
- 1 Doktorand, 100%, varav egen forskning 80%.
- 1 Projektansvarig, 50%
- 1 Sekreterare, 25%, delas inom avdelningen.

Det är viktigt att Grundtviginstitutet behåller sin profil och fortsätter att vara bärare av universitetets vision. Utvärderingen föreslår att verksamheten i Biskopsgården och Frölunda bör fortsätta under den kommande treårsperioden och därefter grundligt utvärderas. En annan aktivitet som kan komma att skapa mötesplatser mellan folkbildning och universitet är collegeutbildningar. Grundtviginstitutet bör vara en given mötesplats när man skall värdera collegeutbildning.

De lokala aktiviteterna behöver kompletteras med en verksamhet som sätter in dem i ett vidare sammanhang. Det behövs forskning som utifrån teoretiska utgångspunkter bearbetar och fördjupar såväl tradition som samtid. Det finns många tänkbara slag av forskningsprojekt. Ett sådant är att det initieras studier om hur kunskap bildas i mötet mellan universitet och folkbildning.

Grundtviginstitutet kan mycket väl ses som ett ”ideologiskt revisionsinstitut”. Hur väl lever universitet upp till den egna vision? För att förverkliga visionen krävs det att någon påminner om den. Institutet kan väcka intern debatt om dessa frågor men också genomföra utvärderingar och andra former av kvalitetsstudier för att lära mera om hur visionen omsätts i det dagliga arbetet inom universitetet.

Personer som intervjuats i anslutning till utvärderingen

Individuella intervjuer

Rektor Bo Samuelsson, Göteborgs universitet
Prorektor Birgitta Skarin Frykman, Göteborgs universitet
Personal och organisationsutvecklingsdirektör, Christina Nordberg, Göteborgs universitet
Föreståndare Ingrid Lomfors, Grundtviginstitutet
Föreståndare Maj-Lis Follér, Iberoamerikanska institutet, (tid. föreståndare Grundtviginstitutet)
Samordnare och projektledare Madeleine Larsson, Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården
Kulturproducent Linnéa Åhlander, Frölunda kulturhus
Rektor Carina Abréu, Nordens folkliga akademi

Gruppsamtal

Föreståndare Ingrid Lomfors, Grundtviginstitutet
Projektansvarig Eina Hagberg, Grundtviginstitutet
Rektor Birgitta Nesterud, Göteborgs folkhögskola
Kulturproducent Linnéa Åhlander, Frölunda kulturhus
Folkhögskollärare Björn-Erik Brobäck, Regional fortbildning – Väst, Göteborgs folkhögskola
Samordnare och projektledare, Madeleine Larsson, Göteborgs folkhögskola i Biskopsgården

Dokument som använts i anslutning till utvärderingen

Avdelningen för information och omvärldskontakter, Utvärdering av *Universitetets vecka 2001*, Göteborgs universitet, 2001.

Frölunda kulturhus, Protokoll från frukostmöte 020322.

Frölunda kulturhus, Protokoll från frukostmöte 020218.

Grundtviginstitutet, *grundtviginstitutet*, Informationsbroschyr, Göteborgs universitet.

Grundtviginstitutet, *Grundtviginstitutet – nätverk för kunskapsutveckling och kommunikation*, Informationsbroschyr, Göteborgs universitet.

Grundtviginstitutet, Protokoll den 12 september 2001.

Göteborgs universitet, *Vision*, Göteborgs universitet, Göteborg 1997.

Göteborgs universitet, *Organisation & beslutsstruktur vid Göteborgs universitetet 1997*, Göteborg 1997.

Lomfors Ingrid, ”Grundtviginstitutet i Göteborg – ”Till nytta för livet””, i *Årsbok om folkbildning 2001*, Föreningen för folkbildningsforskning, Stockholm 2001.

Lundgren Eva, ”Ny föreståndare för Grundtviginstitutet – Ingrid Lomfors – historiker med rötter i två kulturer” i *GU-journalen* nr 6, Göteborgs universitet, 2000.

Skarin Frykman Birgitta, *Grundtvig Institut vid Göteborgs universitet*, manus, Göteborg 1997.

www.gu.se/press/vt98/grundtvig.html, Informationsavdelningen, *Grundtvig-institutet*, Göteborgs universitet, 2001.

www.grundtviginstitutet.org.gu.se, Grundtviginstitutets hemsida.

www.gu.se, Göteborgs universitets hemsida.

Litteraturförteckning

Bergstedt Bosse, Värnlund Holger, Svensson Peder, *Människor i rörelse*, Stockholm: Röda rummet, 1988.

Bergstedt Bosse, *Den livsupplysande texten. En läsning av N F S Grundtvigs pedagogiska skrifter*, Stockholm: Carlssons, 1998.

Bergstedt Bosse, "En akademi för livet" i *Tradition og vision i nordisk folkeopplysning*, Göteborg: Nordens folkliga akademi, 1998.

Bergstedt Bosse, Grepperud, Gunnar, Støkken, Anne Marie, *Mellom flere stoler. En evaluering av Norsk voksenpedagogisk forskningsinstitutt*, Trondheim: Tapir forlag, 2001.

Klonteig Olav, *Et brennpunkt for nordisk folkeopplysning*. Kungälv: Nordens folkliga akademi, 1989.

Korsgaard Ove, red. *EN ORM – EN GUD. Om mennesket i verden*, Odense: Odense universitetsforlag, 1977.

Lindberg Bo, *Universitetet i staden*, Göteborgs universitet, Göteborg 1995.

Lönnroth Lars, *FAUST i Göteborg*, Göteborgs universitet, Göteborg 1983.

Grundtvig N F S, "Om Nordens videnskabelige Forening" i *Fremtidens Videnskab*, red, Per Warming, Köpenhamn 1983.

Gustavsson Bernt, *Folkbildningens idéhistoria*, Västra Sörby: Bildningsförlaget, 1992.

Knudsen Østergaard Marie, "Alle tabte.....Tråden" i *Dialog*, Nordisk Ministerråd, Göteborg: Nordens folkliga akademi, 2000.

Regeringens proposition, *Den öppna högskolan*, 2001/02:15, Stockholm, 2001.

Zøllner Lilan, *Grundtvigs skoletanker i Japan, Filippinerne og Israel*, Nornesalen, Ollerup: Kroghs forlag, 1994.

Bilagor: Program